

الگوهای ساختاری اسلیمی‌های ابری - ماری در جلد‌های دوره صفوی*

الهام شش‌بلوکی* * علی‌رضا خواجه‌احمد عطاری*** بهاره تقوی‌نژاد****

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۱۰/۲۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۱/۲۹

چکیده

در میان نقوش سنتی به‌کاررفته در هنرهای مختلف طرح‌هایی کمتر دیده شده وجود دارند که ارزش خاص خود را دارا بوده‌اند. از این میان، نقوش اسلیمی‌های ابری - ماری را می‌توان نام برد که واجد ارزش‌های بصری فراوانی هستند. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد کاربرد این نقوش بر روی جلد‌های دوره صفوی رونق فراوان یافته است به طوری که به یکی از رایج‌ترین نقوش از گنجینه‌ی نقوش این دوره مبدل گشته است. نگارندگان در این مقاله در پی آن بوده‌اند که ترکیب‌بندی و ساختار هندسی این نقوش در متن تزیینات روی جلد در دوره صفوی را دنبال کنند. بر این اساس، این سئوالات مطرح بوده است که ۱- نقوش اسلیمی ابری - ماری چه جایگاهی از نظر ترکیب‌بندی در تزیین جلد‌های دوره صفوی داشته است؟ ۲- این نقوش از چه تنوع ساختاری برخوردار بوده است؟

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و با رویکردی اکتشافی و گردآوری مطالب به صورت کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل کیفی بوده است. نتایج تحقیق نشان داد که این نقوش از دو نظام قرینگی و بی‌قرینگی در فرم تبعیت کرده و بسته به موقعیت طرح، جهت تزیین جلد به‌کار گرفته و در ترکیب‌بندی، نقش پرکننده فضا را داشته‌اند. در عین حال به واسطه حرکت‌های آزاد و مواج خود ترکیب‌های یکنواخت و بسته نقوش سنتی را فعال و پویا نشان داده‌اند. بیشترین کاربرد نقوش ابری - ماری با ساختار قرینه در طرح‌های واگیره‌ای در حاشیه و یا به صورت ۱/۲ یا ۲/۴ در متن جلد بوده است. نقوش غیرقرینه در بین دیگر عناصر طرح و در ترکیب‌بندی، آزادانه‌تر به‌کار گرفته شده و نقش پرکننده فضاهای خالی را داشته است که این امر خود گواه پیچیده‌تر شدن روابط نقوش در آثار دوره صفوی بوده است.

واژگان کلیدی

دوره صفوی، اسلیمی ماری - ابری، هنر جلد سازی، الگوهای ساختاری، ترکیب‌بندی.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان: «بررسی مفاهیم نقوش اسلیمی ماری - ابری جلد‌های دوره صفوی ایران به منظور طراحی زیورآلات» در دانشگاه هنر اصفهان است.

Email: elhamsheshbolouki@gmail.com

** کارشناسی ارشد رشته صنایع دستی دانشگاه هنر اصفهان، شهر اصفهان

Email: alirezaattari@yahoo.com

*** دکترای پژوهش هنر و عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان، شهر اصفهان

Email: b.taghavinejad@gmail.com

**** دانشجوی دکترای پژوهش هنر و مدرس دانشگاه هنر اصفهان، شهر اصفهان